

سرپرستی: حسان انوشه، فرهنگنامه ادبی فارسی: دانشنامه ادب فارسی، اصطلاحات،
موضوعات و مضامین ادب فارسی، مج ۲، ۲۰۰۲/۱۳۸۱ تهران. ISAM 137597

ص ص

۱/۴۳:۵۳؛ مبانی زبان‌شناسی، ۵۸:۵۶؛ وزن شعر فارسی، ۱۱۴-۱۱۶.

عباسپور

صامت (sā.met)، آواز و صوتی است که پس از لرزه‌تارآواها از گلو برآید و سپس در نقطه‌ای میان گلو و لب حبس شود، یا از تنگنایی بگذرد. حروف صامت بر دو دسته‌اند: ۱- صامت‌های انسدادی، که در هنگام ادا کردن آن‌ها، تمام گذرگاه‌های هوا بسته می‌شود، در نتیجه هوا در پشت سد حبس می‌شود و در این حالت صدایی بر نمی‌آید؛ اما این سد ناگهان باز می‌شود و هوا با شدت بیرون می‌آید و منجر به صوت می‌شود. ۲- صامت‌های انقباضی، که در هنگام ادای آن‌ها گذرگاه هوا بسته نیست و هوایی که از نای گلو می‌آید، کاملاً حبس نمی‌شود، بلکه گذرگاه آن تنگ است چنان‌که هوا ناگزیر با فشار از میان آن تنگنا می‌گذرد و در اثر ساییده شدن هوا به کناره‌های گذرگاه تنگ، صدایی برمی‌خیزد که ویژگی صامت دارد. این دسته از صامت‌ها به خلاف دسته اول می‌توانند ادامه یابند و کشیده شوند. واج‌های فارسی مگر شش مصوت - -، آ، او، ای، همگی صامت هستند: ب، پ، ت، ث، ج، چ، ح، خ، د، ذ، ر، ز، ژ، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ک، گ، ل، م، ن، و (V)، ه، ی (Y).

منابع: آشنایی با عروض و قافیه، ۱۸-۱۷؛ تاریخ زبان فارسی،

صبا (sa.bā) / باد صبا، باد و نسیمی لطیف و خنک که در بامداد به هنگام برآمدن آفتاب از مشرق می‌وزد. باد صبا را باد مشرق باد برین و باد پیش نیز گویند. می‌گفتند که صبا از زیر عرش برمی‌خیزد. بادی لطیف و خنک است، نسیمی خوش دارد و گل‌ها از آن بشکفتد و عاشقان راز خویش با وی گویند. صبا را نفحات رحمانیه می‌دانستند که از سوی مشرق رحمانیات می‌آید. صبا در نزد صوفیه صولت و رعب روح است و دبور مقابل آن است. نیز آورده‌اند «صبا بادی است که مهب آن از مطلع ثریا تا بنات‌النعش است و مقابل آن دبور.» یا «صبا بادی است که مهب وی میان مطلع شمس و بنات‌النعش باشد.» گویند خداوند باد صبا را در جنگ خندق به یاری حضرت محمد(ص) فرستاد و مشرکان را به هلاکت رسانید. در دیباچه گلستان سعدی آمده که باد صبا گوش به فرمان خداوند دارد و به فرمان او است که در بهاران زمین را سرسبز می‌گرداند و بر روی زمین فرش زمردین می‌گستراند: «فراش باد صبا را گفته تا فرش زمردین بگستراند.» در دیوان هیچ‌یک از شعرای فارسی‌زبان به اندازه